

Ondervinden Blauwe Reigers last van Grote Zilverreigers?

Vogels hadden dankzij hun vleugels natuurlijk al lange tijd toegang tot verre uithoeken. Maar zonder gunstige omstandigheden hadden ze daar weinig te zoeken. Na verloop van tijd wisten mensen, aanvankelijk met wat gereedschap en vuur, daarna met behulp van onvoorstelbare hoeveelheden in de bodem opgeslagen energie, het landschap op grote schaal en ingrijpend te veranderen. Inmiddels verandert ook het klimaat. Al deze veranderingen samen brengen lokaal ongekende kansen of problemen met zich mee, afhankelijk van de vogelsoort. Een voorbeeld van de eerste optie is de Grote Zilverreiger, die Nederland na enkele eeuwen van afwezigheid herontdekte als broed- en vooral als overwinteringsgebied en er in de afgelopen decennia enorm toenam. Blauwe Reigers kwamen hier al veel langer voor. Je vraagt je af wat zij vinden van zo'n brutale invasie van een andere reigersoort.

Twee reigers

Blauwe Reigers zijn iets groter dan Grote Zilverreigers. Met een lichaamsgewicht van 1-2 kg tegen 700-1500 g zijn ze ook iets zwaarder. Beide reigers bewonen in grote lijnen dezelfde habitats en eten allebei vissen, kreeftjes, kleine zoogdieren en insecten. Grote Zilverreigers jagen iets vaker lopend, terwijl Blauwe Reigers hun prooi vaker stilstaand vangen. Hoewel ze wat kleur betreft behoorlijk verschillen, kunnen de soorten hybridiseren. Dat kwam in het begin van de vestiging als broedvogel in Nederland in de jaren tachtig en negentig weleens voor. Vanwege hun grootte zouden Blauwe Reigers dominant kunnen zijn bij concurrentie om goede foerageerlocaties. We hebben echter de indruk dat conflicten tussen de soorten aanzienlijk minder voorkomen dan tussen soortgenoten. Concurrentie kan echter ook op andere manieren worden beslecht. Zo zouden zilverreigers bijvoorbeeld efficiëntere jagers kunnen zijn die prooibestanden lokaal afromen, waardoor deze plekken ongeschikt worden voor Blauwe Reigers. Een goede veldstudie hiernaar ontbreekt, maar misschien zitten er aanwijzingen in de gegevens uit de PTT-tellingen, die

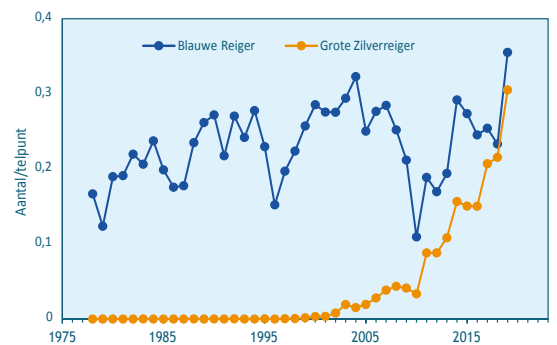
landelijke trends opleveren, maar ook op puntniveau kunnen worden geanalyseerd.

Het aantalsverloop

Tijdens PTT-tellingen in 1978-2019 varieerde het aantal Blauwe Reigers van iets meer dan 1 tot 3,5 exemplaren per telpunt (figuur 1). Over de hele periode is een licht stijgende lijn zichtbaar, vooral onderbroken in jaren volgend op koude winters, die gepaard gingen met aanzienlijke sterfte. Grote Zilverreigers werden voor het eerst in de tellingen in 1983 gemeld. Ze waren toen nog erg zeldzaam. Tot 1997 was het voorkomen onregelmatig, maar vanaf dat jaar werd de soort jaarlijks en in toenemend aantal gemeld. Je zou verwachten dat deze groeispurt ergens het plafond zal raken, maar nog niets wijst daar vooralsnog op, de groei vlakt namelijk nog niet af. In december 2019 was de Grote Zilverreiger alleen dankzij de eveneens uitzonderlijk hoge aantallen Blauwe Reigers nog niet de talrijkste van de twee. Opgeteld verbleven er 's winters nog nooit zoveel reigers in Nederland als in 2019-2020.

Ruimtelijke verdeling van de reigers

Wat terreingebruik betreft bestaat er veel

Figuur 1. Aantalsverloop van Blauwe Reiger en Grote Zilverreiger tijdens de PTT-decembertellingen. Weergegeven is het gemiddeld aantal per telpunt.

overlap tussen Blauwe Reiger en Grote Zilverreiger. In december 2019 werden de meeste individuen (respectievelijk 68 en 71%) geteld in agrarisch gebied, gevolgd door wateren en moerassen (13 en 17%). Verschillen kwamen vooral tot uitdrukking in bebouwd gebied (inclusief recreatieterreinen) waar 12% van de Blauwe Reigers, maar slechts 5% van de Grote Zilverreigers werd waargenomen.

Overlappend gebruik van landschappen zegt echter nog weinig over de vraag of soorten elkaar vermijden. Dat kan beter bekeken worden door de gegevens van individuele telpunten te analyseren. Meer individuen van de ene soort zou dan een negatief effect kunnen hebben op het aantal van de andere. Binnen de range van een telpunt blijken de twee reigersoorten elkaar echter allerminst te mijden. Integendeel, bij een groter aantal op één punt getelde Blauwe Reigers, is ook het aantal Grote Zilverreigers gemiddeld groter (figuur 2). Dit blijkt niet alleen op te gaan binnen een jaar, maar ook tussen jaren. Daar komt bij dat een toename van Blauwe Reigers van

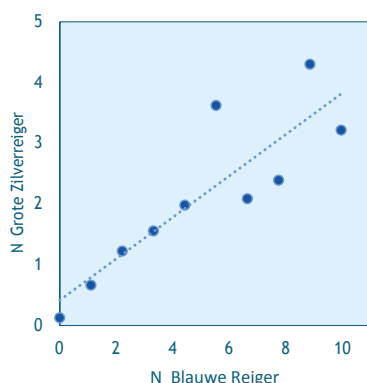

Blauwe Reigers zijn niet kieskeurig in hun prooi keuze.
Foto: Rein Hofman

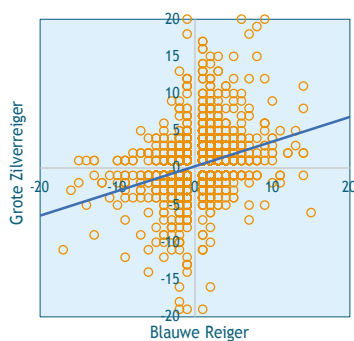

Jonge Blauwe Reiger.
Foto: Aldrik Pot

'Sloten' trekt tegenwoordig een mix
van beide reigersoorten aan.
Foto: Cor Fikkert

Figuur 2. Gemiddeld aantal Grote Zilverreigers op PTT-telpunten bij oplopend aantal Blauwe Reigers op dezelfde punten in 2019.

Figuur 3. Aantalsverandering in het volgende jaar (toe- of afname) van Blauwe Reigers, vergeleken met toe- of afname van de Grote Zilverreiger op hetzelfde telpunt.

De indruk is dat conflicten
tussen beide soorten niet veel
voorkomen, maar dat is nader
onderzoek waard.
Foto: Bence Mate/Agami

het ene op het andere jaar vaak samenviel met een gelijktijdige toename van het aantal Grote Zilverreigers op hetzelfde punt (figuur 3). Ook een afname van beide soorten vond vaak plaats op dezelfde telpunten.

Persoonlijk verwachtte ik een verschil in plaatstrouw tussen de twee soorten, waarbij de Grote Zilverreiger flexibeler zou zijn en daardoor in staat op een grotere range aan plekken te overwinteren dan de Blauwe Reiger. Er zijn immers plekken waarvan je het gevoel hebt dat 'die ene' Blauwe Reiger daar altijd staat te vissen. Gemeten over alle punten blijkt daarvan geen sprake: slechts op een van de vijf telpunten waren Blauwe Reigers in opeenvolgende jaren aanwezig en bij Grote Zilverreigers was dat niet anders. Het lijkt er dus op dat beide soorten het Nederlandse winterlandschap op bijna identieke wijze exploiteren.

Verdieping

Vanwege de positieve trends, gebrek aan bewijs dat ze elkaar vermijden en vanwege de zeldzaamheid waarmee conflicten worden waargenomen, lijkt het erop dat Blauwe Reigers en Grote Zilverreigers vooralsnog geen last van elkaar te ondervinden. Je vraagt je dan af waarom in de tijd dat er nog geen Grote Zilverreigers overwinterden

in Nederland, de aantallen Blauwe niet groter waren. Er was immers ruimte en voedsel voor veel meer reigers. Of is het voedselaanbod nu zoveel groter dan een jaar of twintig geleden? Maken de geringe verschillen in jachtmethode misschien toch dat hun niches voldoende afwijken om de soorten vredig naast elkaar te laten leven? Of worden de aantallen Blauwe Reigers vooral begrensd door factoren die opspelen in een andere tijd van het jaar, bijvoorbeeld tijdens het broeden?

Dit zijn veel vragen. Ze zijn misschien een goede aanleiding om eens beter te kijken naar het terreingebruik, gedrag en het jachtsucces van deze twee zo identieke, maar tegelijkertijd zo verschillende reigers. Soortenkennis is daarbij zo goed als overbodig. Een auto, verrekijker, opschrijfboekje, open landschap en wat vrije tijd volstaan. Leuk als verdieping voor of na de traditionele PTT-telling.

Met dank aan de PTT-tellers die het steeds mildere winterweer trotseren bij het tellen van hun vaste route, een enkeling inmiddels 42 jaar!

● Willem van Manen
> sovon.nl/ptt

